

С. В. Левочкина
Черкаси

**РЕАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПНОГО КОНЦЕПТУ "ТІНЬ"
У ТЕТРАЛОГІЇ "ЗЕМНОМОР'Я" У.ЛЕ ГУЇН**

Оскільки жанр фентезі розвинувся із чарівної казки, у ньому завжди чітко розмежовані поняття добра і зла, які ґрунтуються на архетипах, зокрема на опозиції образів, наприклад, янгол vs. демон,

герой vs злодій, місто vs ліс. Первісні архетипні образи – відьма, чарівник / чаклун, король, втрачений син, батько – широко віддзеркалюються у фентезійних творах.

Джерельною базою цього дослідження послуговували твори циклу "Земномор'я" У. Ле Гуїн. Проза У. Ле Гуїн виявляє глибоку закоріненість в архетиповий символізм, що і зумовило вибір предмета дослідження – архетипний концепт ТІНЬ. Метою розвідки є проаналізувати концептуальне наповнення концепту ТІНЬ у художньо-семантичному просторі творів. Поняття концепт має підґрунтям архетипи колективного несвідомого. У роботі ми спираємося на юнгіанське розуміння архетипів, зокрема архетипу Тінь. Згідно із К.Г. Юнгом, архетипи – це універсальні, вроджені психічні структури, що складають зміст колективного несвідомого, та слугують підґрунтям загальнолюдської символіки міфів, чарівних казок, релігій тощо [1; 4]. При цьому архетипними концептами вважаємо лінгвокогнітивні утворення, що містяться в колективному несвідомому з набором усталених смислів.

На перший погляд, романи про Земномор'я повністю прості за сюжетом, який відповідає формулі чарівної казки. Та простота створеного У. Ле Гуїн світу оманлива, письменниця розкриває важливі, складні і серйозні теми, такі як самопізнання, становлення особистості, роздуми про життя і смерть, добро і зло. У досліджуваних творах реалізація архетипного концепту ТІНЬ відбувається крізь призму понятійних сутностей образів чарівників, зокрема головного персонажу – Геда. Основною темою тетралогії, за твердженням У. Ле Гуїн, є тема дорослішання людини, інтеграція її "я". Тому пошуки Гедом чорної Тіні є життєво необхідними, адже тінь – це протилежна Самості (Персоні) частина особистості, іраціональна, аморальна частина підсвідомості [4, с. 165; 1, с.28].

Так, кожна книга розповідає про подорож головного героя, котра закінчується становленням його душі, переходом у іншу якість зрілої особистості. Чарівна подорож у творах Урсули Ле Гуїн, як і у чарівній казці – це процес самопізнання, повернення до самого себе: своєрідне Коло, усвідомлення цілі життя [3, с. 13]. Тінь у романі – породження царства зла, смерті. Порушив заборону свого учителя Огіона і прочитавши закляття, Гед на власному досвіді переконується в тому,

що не слід грати зі смертю, адже "вертикальний шлях" по Древу Життя не кожен здатний подолати. Лише чарівники та Великі Маги можуть вільно сходити у царство мертвих і повертатися звідти живими.

Під час чарівної подорожі, після трьох зустрічей із Тінню Гед помічає, що вона перетворюється на тих людей, хто мав на нього позитивний чи негативний вплив. За твердженням К.Г.Юнга [див.4, с.171], Тінь стає ворожою, лише коли її ігнорують і не розуміють. Тому, коли нарешті Гед придивляється до Тіні уважніше, і бачить у ній самого себе, він розуміє, хто вона така і яке її ім'я – це його власне ім'я: *"Aloud and clearly, breaking that old silence, Ged spoke the shadow's name, and in the same moment the shadow spoke without lips or tongue, saying the same word: 'Ged'. And the two voices were one voice.* У цій битві Гед ані програв, ані виграв, але назвавши Тінь своїм ім'ям, наче об'єднав свої дві половинки, став людиною, яка пізнала своє Его, після чого ніхто не зможе підкорити її: *"a man who knowing his true self, cannot be used or possessed by any power other than himself, and whose life therefore is lived for life's sake and never in the service of ruin, or pain, or hatred, or the dark".*

Міфологічні архетипи життя і смерті, світла і темряви пронизують семантичний простір циклу "Земномор'я" і мають множинність проявів. Порушення Світової Рівноваги (світло-темрява) у пошуках безсмертя призводить до того, що над усім суспільством нависає Тінь смерті (тінь набуває характеру колективного). Люди не бачать сенсу буття і свого власного життя: вони забувають свої Істинні Імена (наприклад, чаклунка Акарен викрикує своє ім'я уголос), вживають наркотики. Чаклун-Коб (Павук), який відкрив двері між життям і смертю, обдурює людей, виявившись не спроможним дати їм те, що обіцяв. Люди втрачають радість життя, адже колективна Тінь, яка нависла над ними вимагає "віддати Імена" в обмін на безсмертя, якого не існує [3, с.16]. І лише Чарівник Гед, який отримав владу над власною Тінню, пізнавши її, може врятувати їх і знову відтворити Рівновагу між життям і смертю, темрявою і світлом.

Подальше дослідження цього питання допоможе глибше зрозуміти реалізацію інших архетипних концептів у творах Урсули Ле Гуїн, а відтак і повніше розкриття художніх образів у жанрі фентезі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Алейникова Т. В. Психоанализ : Учеб. пособие / Алейникова Татьяна Вениаминовна. – Ростов н / Д : Феникс, 2000. – 352 с.
2. Медведева Н.В. Теорія архетипів К.Г. Юнга та дослідження творчого сприйняття [Електронний ресурс] / Н.В. Медведева. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/7567/1/K-03.05.14-Medvedeva%20N.V.Юнг.pdf>
3. Тогоева И. О Ястребе, Ясене, Холме и Мече – об Истинных Именах и Великих Магах / Ирина Тогоева // Ле Гуин У. Волшебник Земноморья. – М. : Мир, 1993. – С. 5 – 24.
4. фон Франц М.-Л. Процесс индивидуации / М.-Л. фон Франц // Юнг К. Г. Человек и его символы / Под общ. ред. С.Н. Сиренко. – М. : Серебряные нити, 1998. – С. 155 – 226.

